

2. Vývoj nezaměstnanosti v České republice od roku 1990

Přibližně do poloviny 90. let nepředstavovala otázka nezaměstnanosti v České republice (s výjimkou některých regionálních odlišností) vážnější problém, neboť stále probíhala restrukturalizace ekonomiky a postupně vznikající privátní sektor, např. v oblasti služeb, značnou část uvolňované pracovní síly vstřebal. V letech 1990 až 1996 se míra nezaměstnanosti pohybovala pod hranicí 5 %, kterou poprvé přesáhla v roce 1997. V té době jednak do aktivní pracovní činnosti, tj. mezi osoby, splňující požadavky být zařazeny jako zaměstnané nebo nezaměstnané, vstoupily populačně silné ročníky ze sedmdesátých let a dále se prohloubily problémy v regionech s probíhajícím útlumem hlavních výrobních odvětví, s výraznými obytnými problémy, nevyhovující dopravní obslužností a v neposlední řadě i s nevyhovující kvalifikační strukturou uchazečů o zaměstnání. K tomu navíc ve druhé polovině devadesátých let a po roce 2000 přibývalo bankrotujících firem a subjektů s druhotnou platební neschopností, což vedlo v roce 2003 k dosud historicky nejvyšší nezaměstnanosti v České republice.

Tab. 1 Neumístění uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa v České republice (stav k 31.12.)

Rok	Míra nezaměstnanosti (%)	Neumístění uchazeči o zaměstnání					Volná pracovní místa	
		celkem	z toho				celkem	z toho pro občany se ZPS
			ženy	občané se ZPS	absolventi škol	pobírající příspěvek před umístěním		
1990	0,73	39 379	20 169	.	3 505	24 627	57 616	.
1991	4,13	221 749	127 196	17 032	24 568	159 766	48 402	1 016
1992	2,57	134 788	77 684	15 502	17 435	62 289	79 422	2 316
1993	3,52	185 216	103 592	20 016	23 859	93 380	53 938	1 666
1994	3,19	166 480	96 632	22 015	19 997	78 331	76 581	1 418
1995	2,93	153 041	88 113	22 687	20 085	67 623	88 047	1 506
1996	3,52	186 339	105 100	31 455	27 178	93 430	83 976	1 489
1997	5,23	268 902	151 772	40 460	44 174	138 107	62 284	1 291
1998	7,48	386 918	205 401	48 951	68 220	190 396	37 641	1 242
1999	9,37	487 623	248 120	57 615	70 751	206 836	35 117	1 349
2000	8,78	457 369	229 804	59 025	57 938	164 139	52 060	2 811
2001	8,90	461 923	231 870	61 518	57 393	169 046	52 084	2 108
2002	9,81	514 435	257 438	66 907	59 895	192 615	40 651	1 747
2003	10,31	542 420	272 498	71 806	54 217	189 479	40 188	1 587

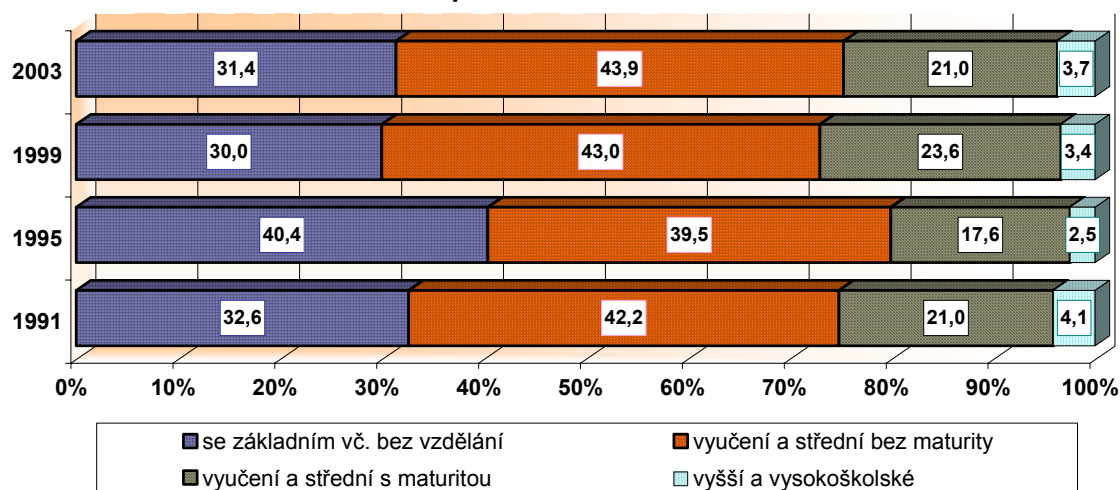
Výrazný nárůst uchazečů o zaměstnání mezi počátečním rokem registrace nezaměstnanosti u nás a rokem 1991 byl zapříčiněn především velmi benevolentními legislativními opatřeními platnými až do konce roku 1991. Ta totiž umožňovala zaevidování na úřadech práce a získání příspěvků před nástupem do zaměstnání i nikdy v minulosti nepracujícím občanům, kteří ani o skutečné zaměstnání zájem neměli. Od začátku roku 1992 však vzhledem k novým, zpřísněným legislativním normám úřady práce důsledněji postupovaly při vyřazování nespolupracujících uchazečů a mimo to se dařilo úspěšně obsazovat nabízená volná pracovní místa. Navíc se postupně na úřadech práce začala prosazovat aktivní politika zaměstnanosti, kdy kromě umísťování uchazečů o zaměstnání na běžná pracovní místa úřady práce vytvářely pro uchazeče o zaměstnání další možnosti (společensky účelná pracovní místa, místa na veřejně prospěšných pracích, pro nezaměstnané absolventy škol místa pro absolventskou praxi, pro uchazeče se změněnou pracovní schopností tzv. chráněné dílny a pracoviště, různé druhy rekvalifikací).

Negativní trend stoupajícího počtu neumístěných uchazečů o zaměstnání v letech 1996 až 1999 (a zároveň s tím rostoucí míra nezaměstnanosti) byl sice rokem 2000 přerušen, ale počínaje rokem 2001 opět pokračuje. Pozitivním jevem v roce 2000 a 2001 byl naopak nárůst počtu hlášených volných pracovních míst, což ovlivnilo příznivě počet nezaměstnaných, připadajících na 1 volné pracovní místo.

Vývoj nezaměstnanosti v Ústeckém kraji

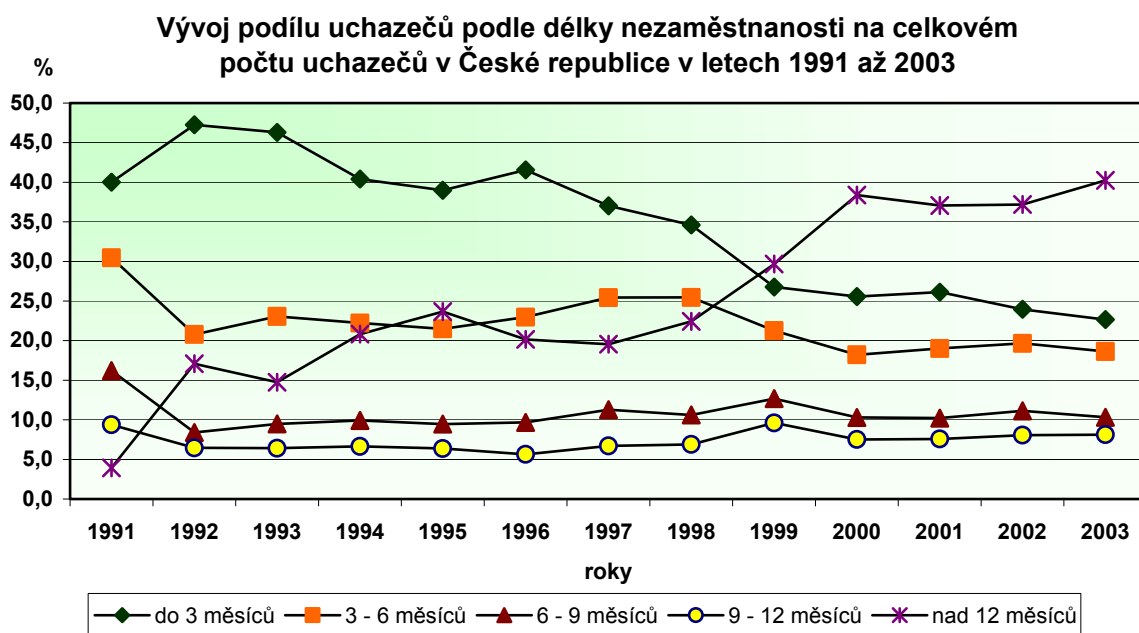
Mezi nejrizikovější skupiny osob s vysokým podílem na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání v celém sledovaném období patřily ženy, jejichž podíl po celou dobu neklesl pod hranici 50,0 %, uchazeči se změněnou pracovní schopností (dále ZPS) s nejvyšším podílem 16,9 % v roce 1996, osoby s nízkým stupněm vzdělání, především vyučení, jejichž podíl se několik posledních let pohybuje okolo 41,0 %, mladší věkové skupiny, hlavně do 30 let, i když jejich podíl postupně klesá (tak jako klesá podíl této věkové skupiny na celkovém počtu obyvatel) za současného nárůstu podílu nezaměstnaných osob ve věku nad 50 let, neboť od roku 1996 se postupně prodlužuje hranice pro odchod do důchodu a sjednocuje se i pro obě pohlaví.

**Vývoj podílu uchazečů o zaměstnání podle vzdělání
v České republice v období let 1991 až 2003**

Jedním ze základních ukazatelů vývoje na trhu práce, který je k dispozici od samého počátku sledování nezaměstnanosti, je počet neumístěných uchazečů o zaměstnání pobírajících příspěvek před umístěním. Během sledovaných čtrnácti let se podíl těchto osob měnil především v závislosti na právě platných podmínkách poskytování příspěvku, především době jeho poskytování. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v roce 1991, kdy příspěvek (dávky hmotného zabezpečení v nezaměstnanosti) pobíralo 72,0 % osob vedených v evidenci úřadů práce, zatímco hned následující rok činil tento podíl již jen 46,2 % právě v důsledku zkrácení doby výplaty těchto dávek z 12 na 6 měsíců. Od roku 1997 (51,4 %) se podíl těchto osob postupně snížil až na nejnižší hodnotu od roku 1990, a to na 34,9 % v roce 2003.

Podíl osob s délkou nezaměstnanosti do 3 měsíců proti roku 1991 klesl v roce 2003 prakticky na polovinu, naopak podíl osob s délkou nezaměstnanosti delší než 1 rok je více než desetinásobný. Dlouhodobá nezaměstnanost se týká především již výše zmíněných rizikových skupin obyvatel s případnou kumulací rizik (vyšší věk a nevyhovující zdravotní stav, vyšší věk a nedostatečná kvalifikace, u mladších žen pak kombinace absolvent a péče o dítě apod.).

Z regionálního pohledu (údaje přepočtené na nové územní uspořádání za období let 1994 až 2003) byl vývoj uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadů práce a vývoj míry nezaměstnanosti obdobný prakticky ve všech krajích České republiky s výjimkou krajů Ústeckého a Moravskoslezského, které byly nejvýrazněji postiženy probíhající restrukturalizací. Naopak nejnižší míra nezaměstnanosti v uplynulých deseti letech byla charakteristická pro hlavní město Prahu, kde je trvale vyšší nabídka volných pracovních míst.

Tab. 2 Míra nezaměstnanosti v České republice a krajích (v %) k 31.12

ČR, kraje	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ČR celkem	3,19	2,93	3,52	5,23	7,48	9,37	8,78	8,90	9,81	10,31
v tom kraj:										
Hl. m. Praha	0,28	0,29	0,43	0,87	2,31	3,52	3,42	3,39	3,73	4,02
Středočeský	2,86	2,57	2,98	4,62	6,06	7,46	6,80	6,76	7,21	7,43
Jihočeský	2,24	1,99	2,51	3,95	5,75	6,69	5,82	6,03	6,65	6,96
Plzeňský	2,56	2,19	2,63	4,23	6,09	7,43	6,47	6,52	7,06	7,60
Karlovarský	1,68	2,12	2,72	4,64	6,85	9,04	8,02	8,71	10,07	10,62
Ústecký	5,24	5,79	7,05	10,00	13,18	15,92	16,15	15,83	17,13	17,94
Liberecký	2,36	2,45	3,00	5,16	6,98	7,77	6,44	7,35	8,68	9,48
Královéhradecký	2,23	1,99	2,61	4,04	6,06	7,54	5,89	6,30	7,30	7,89
Pardubický	2,80	2,66	3,38	4,71	6,62	9,03	7,87	7,93	8,66	9,42
Vysočina	3,85	3,39	3,99	5,66	7,51	9,16	7,48	7,02	8,32	9,20
Jihomoravský	3,20	2,92	3,40	5,37	7,92	9,85	9,35	9,73	11,20	11,45
Olomoucký	4,74	4,31	5,28	7,56	10,20	12,41	11,87	11,78	12,20	12,48
Zlínský	3,03	2,40	3,22	4,71	6,96	8,71	8,14	8,51	10,22	10,61
Moravskoslezský	5,99	5,07	5,67	7,85	11,45	14,94	15,13	15,11	15,89	16,84

**Registrovaná míra nezaměstnanosti v krajích České republiky
v roce 1994 a 2003 (k 31. 12.) v %**

